

ՄԵՐ ԴՐԱՅԻՆԵՐԸ

Թ Ա Թ Ղ
(Շար.)

Շէջնե՛րԸ

Շէյխ Սալիհին այդ հրաշագործութիւնը տեսնելով ներկաները կը զարհուրին ու անոր կ'երկրպագեն . շրջակայքէն ամէնքը իրեն ուխտի կուգան , շէյխերը հպատակութիւն կը յայտնեն , բոլոր գառ ունեցողներն իրեն կը գէտին զանազան բնածններով . կէս միլիոն ժողովրդի բերան անոր անունը կ'արտասանուի իբր սրբութիւն սրբոց . երեսուն տարի է որ մեռած է , անոր զերեզմանին վրայ հակառակ անոր անունով մը շինած են եւ ամէն տարի հոն անթիւ ոչ խաւրներ կը գլխատուին . անոր անունով չեն երդնուր , ոչ ալ թթնի ին վրայ որ զեռ գոյութիւն ունի :

Շէյխ Սալիհին կը յաջորդէ իր տղան , աստուածորդի Շէյխ Իպրահիմը , որ ծնած է ու կը բնակի Կիլիկիոյ Սուէտիա նահանգը , ծովէն վեց մղոն հեռու ձըլլիէ բնակած գիւղը՝ ձէպէլ-Ագրա հակայ լեռան ստորոտը , Որոնդէս գետին եզերքը ձըլլիէ գիւղը հիմուած է ծովուն մէջ իրկնցող լըրակի մը վրայ : Եւրակին ծայրը կը փայլին երկու գեղեցիկ շէնքեր , որոնցմէ մէկը Շէյխ Սալիհի գերեզմանն է եւ միւսը Շէյխ Իպրահիմի պալատը :

Շէյխ Իպրահիմը Տաճկին լուծը կը կրէ իր 80000 Կիլիկաբնակ ժողովրդով , կը պարձնայ իրեն ձեպէլ-Քէլպ-Ձէլէ եւ Տերսուս նահանգներու վրայ որ իր ազատ լեռներն են , եւ որոնց վրայ Թուրքեոյ իշխանութիւնը անուանական է միայն (պէտք չէ չփոթել այս Տերսուսը Կիլիկիոյ Տարսուսին հետ) :

Շէյխը կ'իշխէ ամբողջ ժողովրդին , իր ստորակարգեալ Շէյխերը իրեն կապուած են , ժողովուրդն ալ անոնց . ամէն մէկը կը հնազանդեղ իր պետին եւ անհնազանդը դասաճան կը նկատուի : Այսպէս Թաթերը հոգեւոր եւ բարոյական խիստ կազմակերպութիւն մը ունին իրենց մէջ եւ կարծես կանոնաւոր բանակի մը պէս շէյխերու կամ աւելի ճիշդ Շէյխ Իպրահիմի հրահանգներուն համեմատ կը շարժուին : Զարգացման տեսակէտով Շէյխ Իպրահիմն ալ միւս շէյխերէն չի տարբերիր , կա՛մ քիչ կ'որ տարբերի :

ՏՆՏԵՍԱԳԱՆԸ

Այս ժողովրդի անտեսակա՛ն կացութիւնը անհաւասար է . ամէն նահանգ անտեսակա՛ն տարբեր դրութեան մը մէջ կը գտնուի , քաղաքակա՛ն տարբեր պայմաններու ազդեցութեան տակ . այսպէսով իրենց անտեսակա՛նը կը բաժնուի երեքի , ինչպէս իրենց քաղաքական պայմանները : Միայն եթէ ընդհանուր պարագայ մը ունին յիշելու արժանի . այն է որ Թաթերը ճարպիկ ու աշխատասէր ժողովուրդ մըն են , ամէն տեղ եւ ամէն պարագայի մէջ :

Առանայի Թաթերը , մօտ 40000 բնակչութիւն , ցրուած են Ատանա , Տարսուս եւ Մերսին քաղաքներու շրջակայ գիւղերուն մէջ , շատ հարուստ են : Առո՛ք գաղթականութիւն մըն են որ հարիւր տարիէ ի վեր հաստատուած են հոն եւ հետզհետէ գաղթելով կը բազմանան , իրենք զիրենք միւսլիման ձեւացնելով յաջողք են չնորհիւ իրենց աշխատանքին եւ ճարպկութեան հարստանալ եւ բարձր պաշտօններու տիրանալ , յետոյ Տաճկներու ու չաղրութիւնը դարձած է վրանին եւ այժմ ատելութիւնը անհնարապէս է . զարմանալի է սակայն որ այդ ժողովուրդը հակառակ իր արհաւիրթեան ու չփութին չի ձուլուիր Տաճկաց մէջ աղջիկ չեն տար առնել իրարու հետ . զարմանալի սեր ունին դէպ ի իրենց ազգը . կը մնան հաւատարիմ իրենց խորհուրդներուն եւ շէյխերուն , սերով կը հիւրասիրեն իրենց ազգակիցները , կ'օգնեն անոնց . ճոխ են հանգանակութիւններու մէջ :

Նեոնականները որ ազատ են զինուորականութենէ ու ամէն տեսակ օրինաւոր եւ ապօրինի տուրքեր վճարելէ , ընդհակառակն աղքատ են , երկրինեղ ու ժայռաւ ըլլալուն եւ իրենց երկրագործութեան հմուտ չըլլալուն պատճառով : Սովորաբար կ'ապրեն սապատակութիւններով եւ աւարտութիւններով :

Միախոտի մեծ արդիւնաբերութիւն ունին , կը ցանեն ու կը քաղեն ուգածնուն չափ , եւ կը տանին ծախել ըլլակալ քաղաքները , Համա , Համու , Հայպ , Անտիոք , Հէրեմ , եւն . մեծ ընդհարումներ կ'ունենան բծի ի պայտօնեաներուն հետ , շարունակ սպանութիւններ կը պատահին , երբու կողմէն , բայց այդ պարագաներէն չեն յուսաւորուի : Վերադարձնուն կը կողոպտեն հանդիպած ճամբորդները , կը կռիւն պզտիկ գիւղեր եւ կը դառնան ճոխ աւարտութիւններով , ճիւղով , ջորիններով , զբարաւորութիւններով , եւն :

Այս ժողովուրդը ունի քանի մը յատկու-
թիւններ որ շատ կը նպաստեն իրենց այս
կենսական պայքարներուն մէջ. նախ՝ ունին
գաղտնապահութիւն, պէտք եղածէն աւելի,
ինչպէս տեսանք, իրենց կրօնական խորհուրդ-
ներու մասին. չըջակայ բոլոր դրացի աղջաց
մէջ առած ի կարգ անցած է անոնց գաղտնա-
պահութիւնը, «աս թաթ է», կ'ըսեն Հայերը
երբ «աս գաղտնապահ է» ըսել ուզեն մէկուն
համար. «Ֆէլլաւ» բառը այստեղ ծածիկները
չի վըղովեցներ այլ եւս, «Աւնա պիւ շէյ տէ-
րիմ ամմա Ֆէլլաւ օլաճաքսըն հա՛» կ'ըսեն
երբ «գաղտնիքը պիտի պահես» ըսել ուզեն:

Շատ լաւ գիտեն ընթացած ճամբանին, լեռ-
ներն ու քաղաքները՝ դիւզերն ու դաշտերը ։
Վարժուած են չըստրութեան ու տառապան-
քի, կը քալին օրերով առանց յոգնութիւն զգա-
լու, կը գիմանան անօթութեան եւ ծաւաւի ։
Ազգապէր են եւ՝ ինչպէս ըսի՝ կը սիրեն քաջը,
կը պաշտեն ուժը եւ անոր համար զոհողու-
թիւն չեն խնայիր: Ահա այս յատկութիւնները
կ'օգնեն իրենց յաջողաբար կատարելու իրենց
ապագաութիւնները. միշտ խմբակներ
կազմելով կ'երթան հեռու քաղաքներ, կը խո-
րատուգուին մինչեւ Կիլիկիոյ ներսերը, ճամ-
բաներ կը կտրեն, երթեւեկութիւններ կը
դարձցնեն, պզտիկ գիւղակներէ քննի տուրք
կը հաւաքեն, եւ այս վերջինը աւելի թուրք
գիւղացիներու կը պատահի, որովհետեւ ա-
նոնք ցիրուցան մանր գիւղերու մէջ կը բնա-
կին, երկրորդ՝ դէպ ի թուրքերը մասնաւոր
ատելութիւն մը ունին. այդ ատելութիւնը կը
ընցնեն նաեւ զանոնք ճամբաները կողոպտե-
լու ատեն. շատ քիչ անգամ պատահած է որ
քրիստոնեայ մը կողոպտելէ յետոյ անձին ալ
վնաս պատճառեն, մինչդեռ երբ որսերնին
թուրք մըն է, այն ատեն իրենց վարժուածքի եւ
զանապը կը փոխուի. եթէ անձնատուր ըլլայ
թուրքը, կը կողոպտեն զայն եւ թեթեւ մը վի-
րաւորելով ազատ կը ձգեն, իսկ եթէ գիմադրէ,
անպատճառ կը սպաննեն, նոյն իսկ եթէ իւ-
րենցմէ ալ մէկ երկու մարդ կորսնցնել հարկ
ըլլայ ։

ՊԱՀԼԱԻ

(Շարունակելի)

ՀԱՅ ԷՋԵՐ

ՏԱՂ ՅՈՒՆԱԹԱՆԻՆ ԱՍՍՏԵԱԼ

Ասել ես թէ գարնան վախթը,
Սիրակա՛ն, ամա՛ն,
Որ բացուի մեր պաղչին վարդը,
Քեզ ցոյց կուտամ ծոցիս զարդը,
Սիրակա՛ն, ամա՛ն,
Ամա՛ն, ե՛կ պաղչէն, այս է լաւ վախթը,
Բացուել է վարդը ։

Վարդ դրժեմ քեզ՝ կոկոն թաղայ,
Սիրակա՛ն, ամա՛ն,
Դրեմ թղթով սիրոյ արդը,
Ե՛կ պաղչէն, բեր ըրախ մաղա,
Սիրակա՛ն, ամա՛ն,
Ամա՛ն, ե՛կ պաղչէն, այս է լաւ վախթը,
Բացուել է վարդը ։

Վարդաշուն երեսդ է փայլուն,
Սիրակա՛ն, ամա՛ն,
Իմ գեղեցիկ նաղլու խաթուն,
Ահա եղեւ օրնեւալ գարուն,
Սիրակա՛ն, ամա՛ն,
Ե՛կ պաղչէն, այս է լաւ վախթը,
Բացուել է վարդը ։

Վարդագոյն երեսդ է փայլման,
Սիրակա՛ն, ամա՛ն,
Դու վարդ ես. պիւպիւլի նման
Քանի՛ կանչեմ ամա՛ն, ամա՛ն,
Սիրակա՛ն, ամա՛ն,
Ե՛կ պաղչէն, այս է լաւ վախթը,
Բացուել է վարդը ։

Վարդով զըլուխդ զարդարէ՛,
Սիրակա՛ն, ամա՛ն,
Ե՛կ իմ ինչիրքըս կատարէ՛,
Ինձ այս տարտէն ազատ արէ՛,
Սիրակա՛ն, ամա՛ն,
Ե՛կ պաղչէն, այս է լաւ վախթը,
Բացուել է վարդը ։

Տաղարան, 156, Է. բ.
Վիեննայի վանք